

EDITORIAL

125 ka tuig nga malahutayong pakigbisog alang sa nasudnong kagawasan

Sa pagdumdom bag-o lang sa ika-125 nga katuigan sa deklarasyon sa mini nga kagawasan sa Pilipinas, atong hinumduman ang kapin usa ka siglong pagsukol sa katawhang Pilipino sa kolonyalismo ug semi-kolonyalismo ug subling palig-onon ang baruganan nga makigbisog alang sa tinuod nga kagawasan ug demokrasya.

Ang gideklarang kagawasan "ilalum sa proteksyon sa Gamhanan ug Makitawhanong Nasud nga United States of America," nahimo sa mga representate sa hut-ong asendero-ilustrado nga mosakay sa mga kadayagan sa armadong rebolusyon sa Katiunan batok sa 300-ka-tuig sa kolonyalismong Espanya. Ang tinuod, sikreto nang nakigsabot ang Espanya sa US ayha gilunsad niadtong Oktubre 1898 ang hinimohimo nga Panagsangka sa Manila Bay ug gipirmahan ang Treaty of Paris niadtong Disyembre 10, 1898 kung asa gibaligya ang Pilipinas og \$20 milyon.

Gatasan ka libong tropang Amerikano ang miatake sa Pilipinas aron sumpuon ang katawhan ug sakupon ang Pilipinas. Gilunsad ang kapin usa ka dekadang brutal nga geyera batok sa mga rebolusyonaryong pwersang gitawag nga mga "bandido" ug "insurekto." Dili moubos sa 200,000 ka Pilipinong sibilyan ang gipatay sa mga sundalong Amerikano, ug kapin usa ka milyon (sa populasyong wala pay pito ka milyon) ang namatay tungod sa gyerang agresyon sa US.

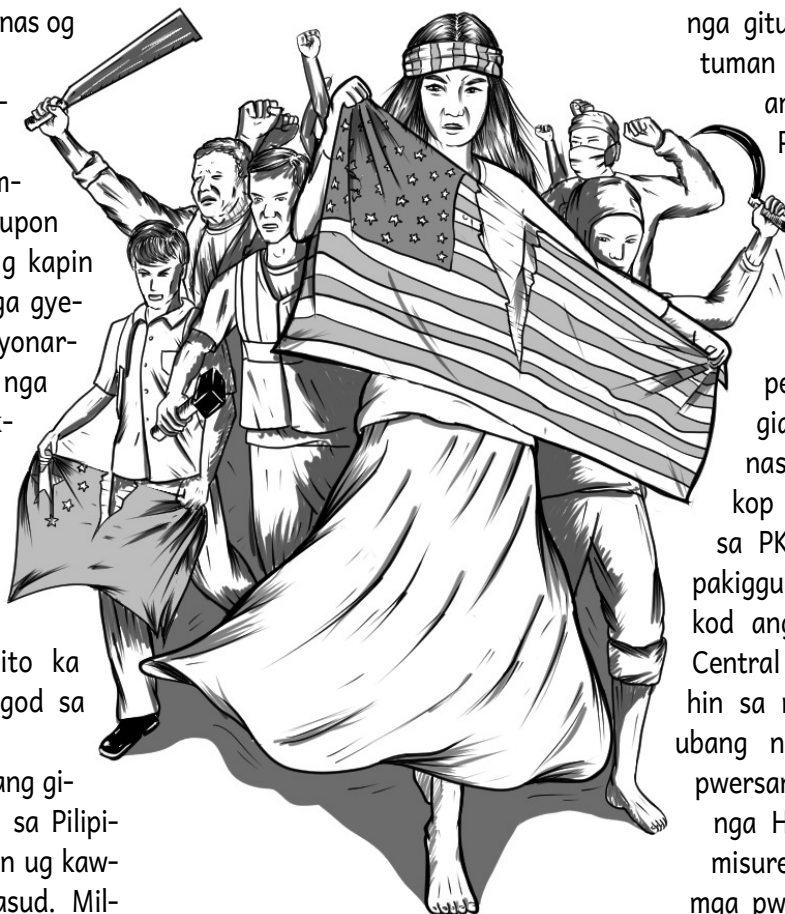
Sobra-sobrang gahum ang gigamit sa US aron maghari sa Pilipinas, sumpuon ang katawhan ug kawawon ang bahandi sa nasud. Mil-

yun-milyong kahoy ang gitroso, gatasan ka libong ektaryang kayutaan ang giilog ngadto sa mga mag-uuma ug lumad aron himuong mga minahan sa bulawan ug ubang pang minerales, ug mga plantasyon sa tubo, pinya ug uban pang tanum nga pang-eksport sa US. Gisakmit ug gikontrol sa US bisan ang panghunahuna sa mga Pilipino pinaagi sa pagpahamtang sa maka-US nga sistemang edukasyon sa tinguhang paphaon sa hunahuna sa katawhan ang kasaysayan ug ka-

husto sa pagsukol alang sa kagawasan ug ihulagway nga "maloloy-ong asimilasyon" ang kolonyalismo sa US. Naghimo ang US og bag-ong henerasyon sa mga burukrata-kapitalistang gibansay sa "demokrasya sa US" nga mirepresenta sa gahum sa US ug sa giusang interes sa nagharing hut-ong mga burgesyang-kumprador ug kanhing mga agalong yutaan.

Imbes nga mapukan, labaw nga nagdilaab ang diwa sa patriyotismo sa masang mamumuog ug anakpawis. Sa sinugdanan ug sa misunod nga mga dekada, natibuok ang ilang organisadong han-ay ug miasdang sa dalan sa pagsukol alang sa kagawasan. "Kamatayon alang sa imperyalismo" ang ilang singgit sa mga demonstrasyon ug panag-alsa. Sukad nga gitukod niadtong 1930, mipatuman og mahinungdanong papel ang Partido Komunista ng Pilipinas (Islas de Pilipinas) sa pakigbisog alang sa kagawasan gikan sa kolonyal nga paghari sa US.

Taliwala sa inter-imperyalistang panagbangi, giabandona sa US ang Pilipinas ug gipasagdan nga masakop sa Japan. Sa pagpanguna sa PKP, gilunsad ang gerilyang pakiggubat batok sa Japan ug gitukod ang gahum sa katawhan sa Central Luzon ug sa lain-laing bahin sa nasud. Sama sa China ug ubang nasud, napalayas sa mga pwersang gerilya ang mananakop nga Hapones. Ayha hingpit nga misurender ang napildi na nga mga pwersa sa Japan sa Pilipinas

(sama sa pagkapildi sa Espanya niadtong 1898), mibalik ang mga pwersang US ug paturagas nga gibomba ug gidugmok ang Maynila (sama sa mini nga Battle of Manila Bay) aron pugos nga paludhon ang nasud. Uban ang mga papet nga armadong pwersa niini (ninuno sa Armed Forces of the Philippines), gilunsad sa US ang kampanya sa armadong pagpanumpo batok sa mga pwersang gerilya nga nagpakita sa walag-too nga mga pagmasaker ug brutal nga pagpamatay sa katawhan.

Aron lukmayon ang katawhang Pilipino, gihatag sa US ang "kagawasan" niadtong Hulyo 4, 1946 ug gihatag ang kontrol sa administrasyon sa papet nga estado sa mga partido ug pulitiko sa nagharing mga hut-ong. Sa paglabay sa halos 80 na ka tuig, ang Pilipinas nagpailalum sa neokolonyal o semikolonyal nga paghari, kung asa nagpabiling dominante ang US sa pulitika, ekonomiya, militar ug kultura. Ilalum sa semikolonyal nga paghari sa US, gikawkaw niini ang trilyun-trilyong dolyar nga bahandi sa Pilipinas pinaagi sa dili patas nga relasyon sa pamatigayon ug pamuhunan nga gipalig-on sa mga tratadong pabor sa US. Gipatuman ang palisiya ng ubos nga suhulan para sa maksimum nga tubo sa mga kumpanyang US ug

uban pang langyawng kapitalista. Ginadikta sa US ang mga palisiya sa ekonomiya sa papet nga gubyrno sa Pilipinas pinaagi sa International Monetary Fund, World Bank ug uban pang bangko ug ahensyang gunit sa US sa kaalautan sa ekonomiya ug panginabuhian sa mga Pilipino. Labaw nga gipakusog sa US ang pangkulturang dominasyon sa Pilipinas pinaagi sa maki-US nga sistemang pang-edukasyon, kontrol sa masmidya ug uban pang ahensyang tigpakaylap sa maki-US nga panghunahuna ug mga panglantaw.

Ginapabilin sa US ang armadong dominasyon sa Pilipinas pinaagi sa mga tratadong militar lakip ang Mutual Defense Treaty, kanhing Military Bases Agreement (1946-1991), ug ang Visiting Forces Agreement (1998) ug Enhanced Defense Cooperation Agreement (2014). Gitukod sa US ang AFP nga nagsilbing nag-unang haligi sa paghari niini sa nasud. Sukad sa sinugdanan, ginagamit kini alang sa armadong pagsumpo sa katawhang Pilipino ug sa ilang pagsukol alang sa nasudnon ug katilingbanong paglingkawas.

Atubangan sa krisis sa ekonomiya sa US ug uban pang kapitalistang nasud, labaw karong nagkakusog ang duso sa US nga pahugton ang kontrol sa Pilipinas. Uban sa pagpakusog sa

armadong presensya sa Pilipinas, agresibo usab karon ang US sa pagkawkaw sa natural nga bahandi ug mga negosyo sa nasud, aron palapdon ang ilang mga plantasyon ug minahan nga nagresulta sa paghikaw sa pangunabuhian sa milyun-milyong mga Pilipino. Nag-antus karon ang katawhan sa grabeng epekto sa pipila na ka dekadang mga neoliberal nga palisiyang dikta sa US: kaylap nga disempleyo, ubos nga suhulan, walay panginabuhian, nagkataas nga presyo sa mga palaliton, dunot nga katilingbanong serbsiyu, pagpangilog og yuta, ug pagkaguba sa kinaiyahan. Anaa sa bung-aw sa krisis sa pinansya ang nasud nga nag-atubang sa nagkadakung utang ug bagsak nga kita sa gubyrno tungod sa pagtangtang sa buwis pabor sa dagkung korporasyon, ug nagkataas nga gasto sa hilabihan ka dakung pwersa sa militar ug pulis. Ang pagdalidali sa US nga magtukod og dugang mga base militar ug pasilidad sa lain-lain bahin sa Pilipinas, ilabina sa amihanang dapit, aron gamiton ang Pilipinas sa estratehiya niini sa pagpukan sa China, labaw nga nagpatataw sa kawalay tinuod nga kaugalingnan sa nasud, ug nagbutang dinhi sa peligrong maangin sa gyera sa mga higanteng imperyalista.

Sukad nga subli kining gitukod niadtong 1969, anaa na sa unahan ang Partido Komunista ng Pilipinas sa pakigbisog alang sa nasudnong kagawasan ug demokrasya. Ginaas-dang niini ang gubat sa katawhan gikan 1969, ug maglahutay kini unsaman kadugay ang pagpalingkawas sa nasud gikan sa kamot sa imperyalismong US.

Andam ang Partido, tanang rebolusyonaryong pwersa ug ang ti-buok katawhang Pilipino nga abagahon ang mabug-at nga tahas aron ias-dang ang pagsukol sa nasud aron palayason ang imperyalistang halimaw ug kab-oton ang tinguhang kalingkawasan sa Inahang Nasud. Determinado natong sagubangon ang dalan sa pakigbisog, unsaman kabudlay o kalisud, tungod kay kini lamang ang dalan padulong sa masanag ug mauswagong nga kaugmaan. **AB**

 <p>Bolyum LIV Ihap 12 Hunyo 21, 2023</p> <p>Ang Ang Bayan ginapagawas sa pinulongang Pilipino, Bisaya, Iloco, Hiligaynon, Waray ug Ingles. Nagadawat ang Ang Bayan og mga kontribusyon sa porma sa mga artikulo ug balita. Ginaawhag usab ang mga tigbasa nga magpadangat og mga puna ug rekomendasyon sa pagpalambo sa atong mantalaan.</p>	<h2 style="text-align: center;">Unod</h2> <p>Editorial: 125 ka tuig nga malahutayong pakigbisog alang sa nasudnong kagawasan 1 9 ka armadong aksyon sa 5 ka prubinsya 3 10 ka gisisante sa Wyeth-Nestle, napabalik 4 Mga protesta 5 Langyawng kontrol sa telekomunikasyon 6 Gipagrabe nga kawalay-yuta 6 Pagpangilog og yuta, migrabe sa Masbate 7 <i>Tampuda</i>, gigamit sa pagpangawkaw 8 Pamilyang Fausto, gimasaker sa 62nd IB 9 Tigulang nga detenidong pulitikal, buhian! 10 Sa mubong pagkasulti 10 Ang usa ka <i>transwoman</i> sa NPA 10</p>
<p style="text-align: center;">Ang Ang Bayan ginamantala duha ka hugna matag bulan sa Komite Sentral sa Partido Komunista ng Pilipinas</p>	
 ang.bayan@cpp.ph	 @angbayan_1969

9 ka armadong aksyon, gilunsad sa BHB sa 5 ka prubinsya

SUNOD-SUNOD NGA ARMADONG aksyon ang gilunsad sa mga yunit sa Bagong Hukbong Bayan (BHB) sa Aurora, Albay, Camarines Sur ug Norte, ug Negros Occidental sa milabayng mga semana. Ang maong mga atribibong aksyon kabahin sa paghatag-hustisya sa katawhang biktima sa militarismo ug pasistang pagpangatake sa militar.

Sa Aurora, pito ka sundalo sa 91st IB ang napatay sa armadong aksyon sa BHB sa kabukiran sa Barangay Diteki, San Luis, Aurora niadtong Hunyo 9 sa buntag. Lakip sa mga sundalong napatay si Corporal Noel F. Caya. Gilimod sa 91st IB ang uban pang namatay sa panagsangka.

Magkadungan nga operasyong harasment ang gilunsad sa BHB-Albay batok sa duha ka detatsment sa militar niadtong Hunyo 10. Usa dinhi ang batok sa detatsment sa CAFGU sa Barangay Pantao, Libon. Gisundan kini sa operasyon batok sa detatsment sa paramilitar sa Barangay Cuyaoyao, Pio Duran.

Niadtong adlaw, gilunsad sa mga Pulang manggugubat sa Camarines Sur ang tulo ka armadong aksyon batok sa mga kampo sa 81st IB. Giatake sa BHB ang mga detatsment sa militar sa Barangay Inoyunan, Bula ug sa Barangay Cambalidio, Libmanan. Giisnayp usab sa usa ka yunit sa BHB ang mga sundalong nagpahigayon og Retooled Community Service Program o RCSP sa Barangay Calabnigan, Libmanan.

Sa Camarines Norte, tulo ka sundalo ang kumpirmadong kaswalti sa atake sa BHB sa mga tropa sa 9th IB sa Purok 5 sa Barangay Canapawan, Labo niadtong Hunyo 8. Gipabuthan sa mga Pulang manggugubat ang usa ka tim sa mga sundalong mopuli sa ilang gibasehan sa ala-1 sa kaadlawon.

Sa Negros Occidental, gipabuthan sa BHB-South Central Negros ang detatsment sa CAFGU sa Barangay Hiramun, Kabankalan City niadtong Hunyo 13.

10 ka gisitante sa Wyeth-Nestle, napabalik sa unyon

NAPANGHINGUSOG SA Wyeth Philippines Progressive Workers Union (WPPWU) DFA-KMU ang pagpabalik sa dili moubos 10 ka mamumuo nga gitangtang sa kumpanya sa ikatulo ug ulahing pakignegosasyon niini sa maneydsment niadtong Hunyo 16 sa Calamba, Laguna. Lakip dinhi ang lider ug upat ka upisyal sa unyon. Sa kinatibuk-an, 22 na lamang ang wala pa nidawat sa ginatanyag sa maneydsment nga Enhanced Separation Package (ESP). Gikan kini sa panawagang ibalik ang 145 ka mamumuo.

Napanghingusog usab sa unyon ang pagpataas sa ESP alang sa tanang midawat nga matangtang sa trabaho, ingonman ang pagpalugway sa pagtubag sa kumpanya sa galastuhon sa adunay grabeng sakit. Ang "separation package" usa ka pakete sa suhulan ug mga benepisyo nga pagadawat sa usa ka gisitanteng mamumuo. Sagad nga nakabase kini sa gidugayon sa iyang pagtrabaho sa usa ka kumpanya.

Daku ang pasalamat sa unyon sa tanang misuporta sa ilang pakigbisog. "Wala man nato napabalik ang tanang gitangtang, subli man usab niining gipamatud-an nga bugtong sa panaghiusa ug pagsukol adunay kadaugnang masaligan," pamahayag sa WPPWU.

Protesta sa mga mamumuo. Gipangunahan sa mga mamumuo sa Gardenia Bakeries Philippines ug Philfoods Fresh Baked Products ang protesta sa Sta. Rosa, Laguna niadtong Hunyo 6 aron batikuson ang nagapadayon nga pagpamig-ot sa NTF-Elcac sa mga mamumuo sa rehiyon. Gikundena nila ang bag-ong serye sa pagpanghasi ug pagsulod sa mga sundalo sa ilang mga pabrika aron mang-red-tag sa mga unyonista sa mga ginalunsad nilang mga seminar. Niadtong Hunyo 15, nagpasaka ang mga mamumuo og reklamo sa Commission on Human Rights aron papanubagon ang kunsabuhay sa tag-iya sa Gardenia ug mga pwersa sa estado sa pagpamig-ot kanila.

Adlaw sa kawalay kagawasan. Naglunsad og koordinadong protesta ang mga progresibong grupo sa Metro Manila, Southern Tagalog ug Davao niadtong Hunyo 12 aron dumumon ang ika-125 mini nga "Araw ng Kalayaan." Gikundena nila ang interbensyon sa duha ka nagbang nga imperyalista sa teritoryo ug mga internal nga hisgutanan sa nasud. Matud nila, dili tinuod nga gawasnon ang Pilipinas tungod kay padayon kining gidominahan sa imperyalismong US.

Ilutaw silang Dexter ug Bazoo! Sa ika-40 nga adlaw sa pugos nga pagwala nilang Gene "Bazoo" De Jesus ug Dexter Capuyan niadtong Hunyo 7, gimakmak sa lainlaing grupo ang Camp General Servillano A. Aquino sa Tarlac aron iduso ang pagpalutaw kanila. Miduyog sa protesta ang mga pamilya ug higala sa duha ng gitawag og Taytay 2 nga gituuhang anaa sa kustodiya sa militar. Ang maong kampo-militar ang hedkwarters sa Northern Luzon Command sa Armed Forces of the Philippines.

Adlawng natawhan ni Rizal. Giduyugan og protesta sa kabatan-onang estudyante gikan sa lainlaing unibersidad ang pagdumdum sa ika-162 kasumaran ni Jose Rizal niadtong Hunyo 19 atubangan sa Commission on Higher Education. Nanawagan silang ibasura ang Mandatory ROTC, Tuition and Other School Fees Increase (TOFI) sa mga pribadong unibersidad, ug pagkibhang sa badyet sa mga pangpublikong unibersidad.

Langyawng kontrol sa serbisyong telekomunikasyon

Dakung isyu bag-o lang sa Senado ang mahitungod sa 40% nga pagpanag-iyang sa China sa sistema sa mga kawad ug kableng nagadala og kuryente sa tibuok nasud. Matud sa mga senador, delikado nga ang usa ka serbisyong adunay dakung implikasyon sa nasudnong seguridad gunit sa usa ka langyawng entidad. Apan kung unsa ka daku ang ilang "kabalaka" sa langyawng kontrol sa transmision sa kuryente, ingonman ang ilang pagratsada nga ibutang sa langyawng kontrol ang usa pa ka sensitibong imprastruktura alang sa usa ka pangpublikong yutilidad—ang mga *cell tower* nga dugukan sa serbisyong telekomunikasyon.

Aktibong ginaduso ug ginasuportahan sa reaksyunaryong estado ang hingpit nga pag-angkon sa langyawng mga entidad sa mga *cell tower* nga daluyan sa pribado ug pangpublikong komunikasyon sa nasud. Niadtong 2020, gipatuman ang iskemang Common Tower Policy nga nag-abli sa konstruksyon ug operasyon sa mga *cell tower* sa langyawng mga kumpanya. Giduso kini ni Sen. Grace Poe aron "bungkagon" kuno ang *duopoly* o kontrol sa duha ka kumpanya—ang Smart/PLDT ug Globe—sa dugukan sa telekomunikasyon. Gisundan kini sa pag-amyenda sa Public Services Act nga nag-abli sa 100% nga pagpanag-iyang sa langyaw sa tibuok sektor.

Sukad 2020, hinayhinay na nga gibaligya sa PLDT/Smart ug Globe ang ilang mga *cell tower*, nag-una sa mga kumpanyang US ug ilang mga kasosyo. Padayon nila kining pagagamiton ilalum sa "lease back" sa nakapalit sa mga kumpanya.

Gihatagag kagawasan sa estado ang mga kumpanyang nakapalit nga palapdon ang kontrol, pakusgon ang signal ug "i-digitize" ang mga *cell tower* aron magamit sa komunikasyong 5G. Gawas dinhi, gihatagan sila ug 19 pa ka kumpanya og permit nga magtukod og hangtud 50,000 ka bag-ong *cell tower*. Niini, lima lamang ang kumpanyang Pilipino. Sa karon, aduna lamang 22,405 ka *cell tower* sa Pilipinas.

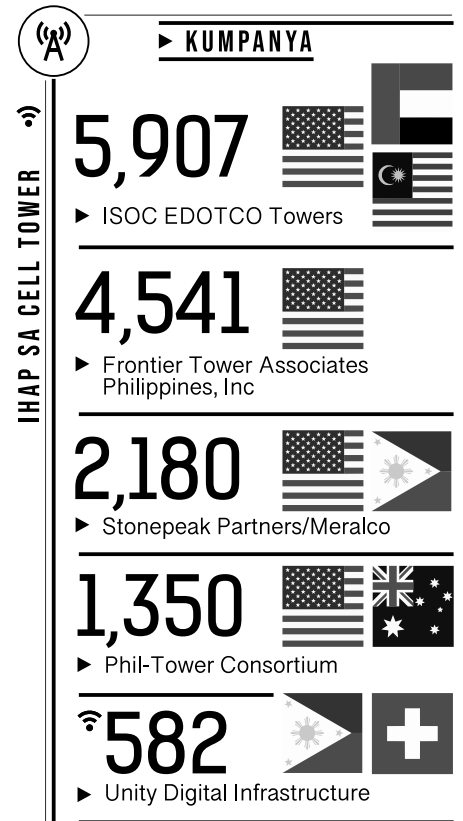
Naglaway ang langyawng mga kapitalista, ilabina ang mga kumpanyang Amerikano, sa sektor sa

telekomunikasyon tungod sa kadaku sa potensyal nga kita sa lain-laing imprastruktura niini.

Gawas dinhi, usa ka dakung merkado alang sa serbisyong telekomunikasyon ang Pilipinas. Matud sa usa ka pagtuon nga gipagawas niadtong Pebrero, 85.16 milyong Pilipino ang nagagamit og internet ug 163.3 milyon ang kuneksyong *cellular* (katugbang sa 144.5% sa populasyon). Dugang pa, ang mga Pilipino ang pinakababad sa internet sa tibuok kalibutan, kung asa mikabat sa siyam ka oras ug 14 ka minuto ang ilang gigahin sa pag-internet kada adlaw. Pito ka pilo nga mas mahal ang serbisyong 5G kumpara sa kasamtangang kaylap nga serbisyong LTE ug 4G.

Isyu sa nasudnong seguridad (sa US)

Wala ginatago sa US nga ginaila niining hisgutanan sa kaugalingong nasudnong seguridad ang lokal nga telekomunikasyon sa Pilipinas, ilabina sa isyu sa *cybersecurity*. Matud pa, 90% sa mga transaksyong pinansyal sa Wall Street (sentro sa ekonomiya sa US) nagaagi sa Pilipinas, matud sa usa ka upisyal sa embahada sa US sa Pilipinas. Ginaduso niini ang \$33-milyon ka proyektong BEACON alang sa pagtukod og imprastruktura, pagtakda og lokal nga mga palisiya kalabot sa *cybersecurity* ug pagbansay sa mga Pilipinong mamumuo aron proteksyunan ang *cybersecurity* sa mga kumpanya ug transaksyong Amerikano sa nasud.

Ginabutang usab sa US ang kaugalingong imprastruktura sa telekomunikasyon isip kabahin sa pagpangandam niini sa gyera. Gibalita niadtong Enero nga pagapondohan sa United States Trade and Development Agency ang pagtukod sa Now Telecoms isip pangupat nga kumpanya sa telekomunikasyon sa Pilipinas. Ginasulting pang-atbang ang maong kumpanya sa Dito Telecommunity nga 40% panag-iyang sa China.

Sukwahi kaayo nga ang sistema sa komunikasyon sa Pilipinas ginapailalum sa kontrol sa US ug ginahilabtan sa guberno niini, bisan og ang US ang usa sa pinakadakung estadong nalambigit sa *mass surveillance* o pagpaniktik sa iyang katawhan. Lakip sa mga programang pangsarbeylans nga ginapatumang sa US ang gitawag og PRISM, nga nagapangulekta sa tanang *email*, mga imahe, dokumento, ug uban pang sensitibong impormasyon kakunsabo ang pipila ka dagkung kumpanya. Lahi pa kini sa mga programang Dishfire, ECHELON, INDECT, ug uban pa. AB

Nagkagrabeng kawalay-yuta sa mga mag-uuma

Subling gimakmak sa mga mag-uuma gikan sa Central Luzon ug Southern Tagalog ilalum sa Kilusang Magbubukid ng Pilipinas ug uban pang grupong mag-uuma ang mini nga reporma sa yuta nga Comprehensive Agrarian Reform Program (CARP) sa okasyon sa ika-35 nga anibersaryo niini niadtong Hunyo 10. Miadto sila sa Maynila aron paninglon ang rehimeng Marcos Jr sa nalansang nga mga saad sa balaod ug kawalay aksyon niini sa klase-klaseng problema sa mga mag-uuma sa tibuok nasud. Kadungan niini, nanawagan sila og hustisya para sa mga mag-uumang nahimong biktima sa pagpanumpo sa estado tungod sa ilang pakigbisog sa katungod sa yuta.

Padayon nga nagsilbi sa interes sa mga agalong yutaan ug korporasyon ang CARP. Gipalisudlisud niini ang mga mag-uuma sa pag-angkon sa ilang yutang ginatikad samtang gipadali ang pagkawaw sa ilang yuta sa mga agalong yutaan ug negosyante.

Dili matago ang kamatuuran nga migrabe ang kawad-on sa yuta luyo sa pagpatuman sa balaod. Matud sa datos sa Census on Agriculture and Fisheries, gikan 1980 hangtud 2012, miubos og 12% ang ihap sa mga mag-uumang adunay kaugalingon yuta. Sa tibuok nasud, padayon ang pakigbisog sa mga mag-uuma alang sa yuta nga gipailalum kuno sa CARP apan wala pa gihapon naapud-apud ngadto kanila. Pipila lamang dinhi ang mosunod:

Hacienda Tinang, Concepcion, Tarlac

Sa kapin tulo ka dekada na nga pagsukol sa mga mag-uumang benepisyaryo sa 200-ektaryang yuta sa Hacienda Tinang, karon lang pormal nga magpagula ang Department of Agrarian Reform (DAR) og titulo sa yuta. Sa 236 nga orihinal nga nahatagan og Certificate of Land Ownership Award (CLOA) niadtong 1995, 90 ka benepisyaryo na lamang ang makadawat og titulo.

Kadungan niini, padayon usab ang ilang panawagan aron hingpit ug permanenteng mabasura ang mga gama-gamang kasong kriminal batok sa kapin 100 ka mag-uuma ug ilang mga tigsuporta nga misalmot sa bungkalan niadtong Hunyo 9, 2022.

Mallig, Isabela

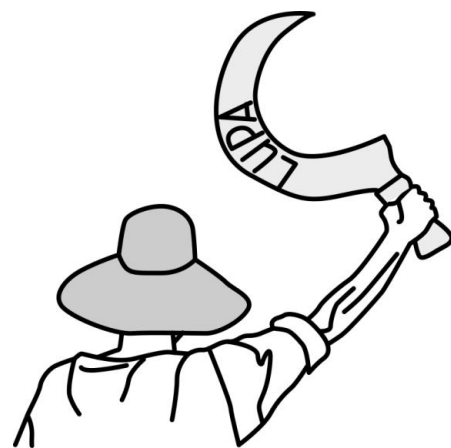
Panawagan sa mga mag-uuma ug kabus nga nanimuyo sa Sityo Villa Corazon, Barangay Manano, Mallig, Isabela nga iapud-apud ang 625-ektaryang pangpublikong yuta nga ilang ginaugmad ug ginapuy-an. Matud nila, 60 ka tuig na kining napahimuslan sa kaliwat ni Marcela Uy nga gihatagan og permit aron magopereyt og usa ka pastuhan. Human ma-expire ang permit, giugmad ug gipuy-an ang yuta sa mga kabus nga mag-uuma ug setler.

Halos 30 ka tuig na nga nanimuyo ang mga mag-uuma dinhi dihang subling gitanyag kini sa estado sa mga Uy niadtong 2017. Gigitmit ni Uy, kakunsabo ang lokal nga upisina sa Department of Environment and Natural Resources (DENR), ang National Greening Program aron subling mailog ang yuta. Sayod ang mga mag-uuma nga gihimo ang pagreklasipika sa yuta isip *forest land* aron ihikaw kini ni kanila tungod kay giabandona kini ni Uy. Gikasuhan pa sa DENR ang mga mag-uuma.

Aduna usay susamang kaso sa pagpalayas ug pagpamig-ot sa kasikbit nga Barangay Trinidad, Mallig kung asa gibahin-bahin sa dagkung pulitiko ang 200-ektaryang yuta nga gireklasipika.

Angandanan, Isabela

Gatasan ka tenante sa Manolito Arellano Tombo Estate sa Cauayan City, Isabela, ang gipahawa sa ilang mga umahan sa mga armadong ginsakpan sa agalong yutaan niadtong Hulyo 2021. Kini human sila mibalibad nga ibaligya ang ilang yuta nga

gihatag na kanila.

Tuig 2012 dihang mapailalum sa CARP ang 23-ektaryang yuta sa maong lugar. Pito ka tuig na dihang mahuman sa DAR ang pag-ila sa lehitimong mga benepisyaryo sa programa apan hangtud karon, wala pa gihapon naapud-apud ang yuta. Hinunua, nagpagula pa og pekeng Certificate of Non-Coverage ang lokal nga upisina sa ahensya aron mabaligya ang yuta sa uban.

Tumauni, Isabela

Halos usa ka dekada na nga naghulat ang tigulang nga mga mag-uuma sa Tumauni, Isabela sa resolusyon sa DAR aron matituluhan ang yutang ilang ginaugmad ug mawad-ag kapuslanan ang mga *emancipation patent* (EP) nga gihatag sa ahensya sa dili tag-iya sa yuta. Gibasol sa DAR ang sayop nga paghatg og EP sa pagkasunog sa karaang mapa sa DENR sa Region 2.

Ang 43-ektaryang yuta orihinal nga gipanag-iyahan ni Abelardo Quina. Kaniadto pang 1960 gitugutan ang pipila ka mag-uuma nga ugmaron ang pipila ka bahin niini. Imbes nga hingpit nga ihatag ang yuta sa mga nag-ugmad, gibaligya kini ni Quina sa usa ka agalong yutaan, kakunsabo ang DAR. Ginapalayas karon ang mga mag-uuma nga deka-dekada nang nagtikad dinhi kung dili sila makabayad sa abang.

Koresponsal:

Pagpangilog og yuta, migrabe sa Masbate

Sa pagsulod sa 2023, gitamparus ang mga mag-uuma sa Masbate sa mas grabeng pagpangilog og yuta sa dagkung rantsero, burgesya-kumprador ug burukrata-kapitalista sa prubinsya. Lakip kanila ang mga daan ug bag-ong alipures sa pamilyang Marcos.

Hingpit nang gipalayas sa gubernador sa Masbate nga si Antonio T. Kho ang mga mag-uuma gikan sa 550-ektaryang kayutaan sa Rantso Pecson sa lungsod sa Cawayan. Bisan ang kasikbit nga mga pribadong yuta dili luwas sa malukpanong pagpangilog sa gubernador. Gikoral ug gitukuran og detatsment sa militar ang Sityo Calmad, Barangay Madbad sa maong lungsod aron pugngan ang pagbalik sa mga mag-uuma.

Gisakop usab sa gitukod nga *hybrid solar energy power plant* sa kumpanyang D.M. Consunji Inc. (DMCI) ang ekta-ektaryang kayutaan sa prubinsya.

Nagapadayon usab sa mga lungsod sa Dimasalang ug Palanas, ang pagpangilog og yuta sa kumpanyang Empark para sa 1,854-ektaryang negosyong ekoturismo nga Masbate International Tourism Enterprise and Special Economic Zone.

Gawas niini, daghang mag-uuma sa prubinsya ang natukmod nga ibaligya o iprenda ang ilang yutang giugmad aron adunay pangbayad sa mga usurerong kumpanya sa *lending* ug *microfinance*. Daghang gagmay ug independenteng mag-uumang pamilya ang nahimong mga semi-proletaryado o mamumuong-panguma.

Aron sumpuon ang nagasukol nga mga mag-uuma, ginatukod sa Barangay Panicijan, Uson ang bag-ong hedkwarters sa 2nd IB. Gwardya ang mga pwersa niini sa hulgang ekspansyon sa dagkung langyawng minahan nga Filminera. Pagalangkuban sa kumpanya ang 1,755 ektaryang bukid nga sakop sa mga lung-

sod sa Mobo, Milagros ug Uson.

Ang mini ug militaristang pag-apud-apud sa yuta

Ginapatuman karon sa Masbate ang kontra-rebolusyonaryong programang agraryo pinaagi sa Executive Order No. 75, *series* 2019 (EO 75, s. 2019), ug programang Support to Parcelization of Lands for Individual Titling o SPLIT.

Mikabat na sa 3,000 ka ektarya sa 9,000 ka ektaryang target ang nahatag ilalum sa programang SPLIT. Langkub niini ang yuta sa rantsong Triple A nga kanhi nang gitarget sa pakyas nga pakanang agribisnes nga Masbate Agro-Industrial Growth Corridor o MAGIC ug ang isla sa Deagan. Gituyo nga ibulag-ibulag ang mga titulo aron mas dali nga mailog sa interesadong mga negosyante ang mga yuta gikan sa indibidwal nga mga mag-uuma.

Sa pagpatuman sa EO 75, s. 2019, ilalum ni Marcos Jr, giilog gikan sa tinuod nga mga benepisyaryo ang mga yuta aron itanyag sa mga *rebel returnee* ug mga pamilya sa retiradong militar ug pulis. Usa ang Hacienda Yulo sa Barangay Matagbac, Milagros sa mga gipailalum sa militaristang programa.

Lakip sa gitarget sa gubyerno nga ipailalum sa peke ug mini nga repormang agraryo ang mga kayutaang gipakigbisugan sa mga mag-uumang Masbateno gikan sa kamot sa

mga lokal nga asyendero ug rantsero sa prubinsya. Kini usab ang mga kayutaang gisikwester sa gubyerno gikan sa pamilyang Marcos nga planong subling ilugon ug tukuran og mga negosyo ni Marcos Jr.

Ang pagpabilin sa paghari sa rantsero

Sulod sa 35 ka tuig nga pagpatuman sa mini nga reporma sa yuta sa prubinsya, labaw pang nawad-an og yuta ang mga Masbateno. Gigamit lamang sa lokal nga naghari dinhi ang programa alang sa malukpanong kumbersyon sa yutang agrikultural ug ideklarang pastuhan, *timberland* ug lasang ang mga yutang produktibo. Tungod niini, usa ang Masbate sa adunay pina-kaubos nga distribusyon sa yuta ilalum sa CARP.

Nagpabilin ang pagrantso isip nag-unang pamaagi sa lokal nga nagharing hut-ong aron ipabilin ang kontrol sa yuta. Kapin katunga sa 400,000 ka ektaryang kayutaan sa Masbate nalangkub sa mga rantso, nga gipanag-iyahan sa 150 ka pamilya lamang.

Kadaghanan sa maong mga rantso nga naluwas sa pag-apud-apud ginaopereyt isip mga plantasyon sa lubi. Ginagamit usab nga takuban ang mga pastuhan alang sa mga operasyong mina, kwari, ekoturismo, planta ng kuryente ug agribisnes.

AB

Sagradong ritwal, gigamit sa pagpangawkaw sa yutang kabilin sa Agusan

Gibiaybiay sa reaksyunaryong militar ug estado ang *tampuda*, usa ka sagradong ritwal sa lumad nga Higaonon, aron iduso ang mini nga "panaghiusang Lumad" ug tabunan ang paghatag-dalan sa ekspansyon sa langyawng plantasyon ug minahan.

Niadtong Mayo 12, gipahigayon sa 402nd IB ang mini nga *tampuda* alang sa "rekonsilasyon" sa pamilyang Namatindong sa Esperanza, Agusan del Sur ug Manhumusay-Pinakitob sa Las Nieves, Agusan del Norte. Gisalmutan kini sa mga "representante" sa mga Lumad sa lima ka kasikbit nga prubinsya.

Insulto kini sa sagradong ritwal sa mga Lumad nga sa kaniadto, yawe sa paghiusa ug pagsukol sa mga tribu aron depensahan ang ilang yutang kabilin ug grasya sa kalasangan. Sukwahi niini, gigamit sa AFP ang *tampuda* aron ipagawas nga adunay lisensya ang pag-abli sa libuang ektaryang yuta sa mga Higaonon sa mga prubinsya sa Agusan nga bahandianon sa rekurso ug lasang.

Bahandianon sa rekursong yuta, lasang, mina ug kadagatan ang duha ka prubinsya. Tungod niini, nagdagsang sa lugar ang langyawng mga kumpanyang makawkawon ug magun-ubon sa kalasangan ug panginabuhian sa mga lumulupyo dinhi. Kakunsabo nila ang aktibo ug retiradong mga upisyal militar ug lokal nga upisyal sa guberno.

Sa Agusan del Sur, dili moubos sa tulo ka kumpanyang mina ang nag-opereyt. Usa sa pinakadaku ang Co-O Mining nga nagalang kub sa halos 1,000 ka ektarya ug gipangiyahan sa Ten Sixty Four Ltd (X64), usa ka kumpanyang Australian. Kasosyo sa X64 ang Philsaga Mining Company nga gitukod sa usa ka retiradong koronel.

Nahimutang usab sa Agusan del Norte ang dili moubos sa walo ka kumpanya sa mina. Upat dinhi ang gihatagan og

permit para mag-opereyt, lakip ang Agata Mining Ventures nga 60% nga gipangiyahan sa TVI Pacific, usa ka kumpanyang Canadian. Upat pa ka kumpanyang sosyohang Pilipino ug Chinese ang walay permit apan ginatugutang mag-opereyt sa pagmina og bulawan, *nickel*, *cobalt* ug *manganese*. Gilangkuban niini ang Taguiba Watershed nga tinubdan sa mainum nga tubig sa Butuan City.

Gawas sa pagmina, target usab ang duha ka prubinsya sa ekspansyon sa mga komersyal nga plantasyon. Lakip sa ginaduso sa Agusan del Norte ang Las Nieves-Buenavista-Nasipit-Carmen (LasBueNasCar) Sustainable Agro-Forestry Development Project. Target niini ang yutang kabilin sa mga Higaonon, ingonman ang gagmayng umahan sa humay ug mais. Kabahin sa maong proyekto ang pagbutang og mga kalsada pasulod sa mga interyor nga baryo ug uban pang imprastruktura aron mas mapadali ang pagsulod sa mga lokal ug langyawng kumpanya. Gigahinan kini sa estado sa ₱61 milyon ug gipokus sa militar ang erya aron sumpuon

ang unsamang pagbabag sa proyekto. Aron siguruhon nga dili makasukol ang katawhan, gipuno sa mga detatsment ang magkasigbit nga mga baryo.

Usa sa labing makapahimulos sa proyekto ang Nestlé, tigmanupaktura sa Nescafe, nga nagpakana sa produksyon ug pagbaligya sa *green coffee bean* (hilaw nga kape) sa lungsod sa Las Nieves. Suportado sa Department of Agriculture ug World Bank ang maong proyekto, nga ginapondohan pa og ₱19 milyon. Tumong niining palapdon ang plantasyon sa kape sa maong lungsod, monopolyohon ang ani sa mga mag-uuma ug diktahan ang presyo sa pagpalit og kape gikan kanila. Ang Nestlé, usa sa pinakadakung kumpanyang internasyunal, naila sa pagpalit sa ubos kaayong presyo sa hilaw nga kape dili lamang sa Pilipinas. (Sa pinakabag-ong pagtuon, ginasulting 1%-3% lamang sa presyo sa matag tasang kapeng ginabaligya sa dagkung kumpanya sa US ang napadulong sa mag-uuma tungod sa ubos kaayo nga pagpalit sa ilang ani.)

Sama sa ubang prubinsya sa North Mindanao, dugay nang militarizado ang mga prubinsya sa Agusan. Kaylap dinhi ang harasment ug *red-tagging*, pugos nga pagpasurrender, pagpasaka og gama-gamang kaso batok sa mga lider ug myembro sa mga kahugpungan sa mag-uuma, ilegal nga pagpang-aresto, pugos nga pagrekrut sa CAFGU ug uban pang abusong militar. Dili moubos sa duha ka lider sa Unyon sa Mag-uuma sa Agusan del Norte, ang lokal nga kahugpungan sa mga mag-uuma, ang gipatay sa mga ahente sa estado, usa ang gisulayan pagpatay ug usa ang ilegal nga giaresto. Tungod kini sa ilang pagbabag sa ekspansyon sa mga mina ug plantasyon sa ilang lugar.

Pamilya sa Negros, gimasaker sa 94th IB

Gimasaker sa mga sundalo sa 94th IB ang usa ka pamilya, lakip ang duha ka bata, niadtong Hunyo 14 sa gabii sa Barangay Buenavista, Himamaylan City, Negros Occidental. Girakrakan sa mga sundalo samtang tulog ang mag-inahang Emilda Fausto, 50-anyos, ug iyang duha ka anak nga silang Raben Fausto, 11, ug Ben Fausto, 15. Nakaplagan usab nga patay sa gawas sa ilang balay si Roly Fausto, 52, amahan sa pamilya.

Ang pamilya aktibong mga myembro sa Baklayan, Bito, Cabagal Farmers Association (BABICAFA), organisasyon sa mag-uuma sa maong barangay.

Sa wala pa ang masaker, balik-balik na nga ginapig-ot sa mga sundalo ang pamilya tungod sa akusasyon nga suporter sila sa Bagong Hukbong Bayan (BHB). Gireport nila kini nga mga insidente sa mga organisasyon sa tawhanong katungod.

Walag-too ang pagkundera ug panawagan alang sa hustisya sa pagpatay sa pamilya Fausto. Naglunsad og mga protesta ang lain-laing grupo atubangan sa Commission on Human Rights sa Quezon City ug sa AFP Visayas Command Headquarters sa Cebu City aron ipanawagan ang pagpanubag sa militar. Gibatikos nila ang AFP sa dagay nga pagpamakak ug pagtuis sa

panghitabo kalabot sa masaker.

Gawas kanila, upat ka lain pang sibilyan ang walay-kaluoy nga gipatay sa mga sundalo sa Armed Forces of the Philippines (AFP) sa Negros, Masbate ug Albay.

Niadtong Hunyo 13, gipatay sa 62nd IB sa paturagas nga pagpamusil silang Benjie Ebarle ug Roweno Anubong sa Barangay Macagahay, Moises Padilla. Nahitabo ang insidente human maka-engkwentro ang usa ka yunit sa hukbong bayan sa kasikbit nga sityo.

Napatay usab sa paturagas nga pagpamusil sa AFP ang 17-anyos nga si Carling Belan niadtong Hunyo 16 sa Sityo Manaybanay, Barangay Calabad, Dimasalang, Masbate. Nasamdan sa maong pagpamusil si Panoy Pepito. Gidakop ang tulo pa ka sibilyan nga silang Wengweng Hag-naya, Damang Tumangan ug Edlang Tumangan sa parehong insidente.

Samtang, gitaho bag-o lang ang pagpatay sa 9th ID sa mag-uumang si Zaldy Cañaverl, 40 anyos, nga gipusil sa mga sundalo niadtong Mayo 24. Anaa sa iyang maisan si Cañaverl sa Barangay Busac, Ligo City, Albay dihang gipig-ot ug gipusil siya sa mga sundalo.

Pag-aresto. Iligal nga giaresto sa mga pulis si Danilo Acayin, taga-Barangay Puray, Rodriguez, Rizal niadtong Hunyo 5, ala-1 sa hapon sa kasong pagpatay nga walay gipresentang mandamyento de aresto. Kasamtangan siyang gipriso sa Antipolo City.

Niadtong Hunyo 16, giaresto sa 62nd IB ang mamumuno sa konstruksyon nga si Aldren Valbueno sa Sityo Manta-uyan, Barangay Macagahay, Moises Padilla, Negros Occidental. Gipagawas sa mga pulis nga adunay nakumpiskang kalibre .45 pistola ug *military bag* kaniya. Giakusahan siyang myembro sa hukbong bayan.

Giaresto sa mga pulis niadtong Hunyo 19 ang upat ka mag-uuma sa Sityo Caorasan, Barangay San Agustin, Pili, Camarines Sur sa gama-gamang mga kaso. Ang mga giaresto supak sa proyektong Naga Airport Development sa prubinsya.

Lakip sa mga giaresto si Artemio Sanchez, kanhing lider sa Damayan nin Paraoma sa Camarines Sur (DAMPA) ug myembro sa pangrehiyong konseho sa Kilusang Magbubukid sa Bicol.

Pagpamusil. Nagpaulan og bala ang mga sundalo sa 62nd IB sa Sityo Uyangan, Barangay Budlasan, Canlaon City bandang alas-11:00 sa gabii niadtong Hunyo 15. Nagbunga kini og troma ug kahadlok sa mga residente.

Pagpanakit. Sa Masbate, gikulata ug gikawatan sa mga sundalo si Nono Sayson ug upat pa ka mag-uuma niadtong Hunyo 1-5 sa Barangay Buenasuerte sa Palanas, Barangay Guindawhan sa Pio V. Corpus ug Barangay Mabini sa San Fernando. AB

Buhian ang edaran nga detenidong pulitikal!

SUBLING NANAWAGAN ANG Kapatid, grupo sa mga pamilya sa bilanggong pulitikal, nga buhian si Gerardo dela Peña, 84, ang pinakati-gulang sa 824 ka bilanggong pulitikal nga napriso karon sa lain-laing prisohan sa nasud. Matud sa grupo, sugod 2019 pa nilang ginaduso ang pagpagawas kang Peña apan hangtud karon wala pa gihapoy aksyon ang estado.

Si Peña, adunay altapresyon ug uban pang balatian, usa ka mag-uuma nga naggikan sa Vinzons, Camarines Norte nga gihukman og *reclusion perpetua* sa gama-gamang kasong pagpatay. Napulo na ka tuig siyang napriso. Siya ang kanhing lider sa Samahan ng Ex-Detainees Laban sa Detensyon at Aresto (Selda) ug myembro sa Karapatan.

Unang giapela sa Kapatid ang pagpaguwa kaniya sa makitawhanong mga basihan niadtong 2019 apan gibasura kini sa Korte Suprema ug gipalig-on ang hukum kaniya.

Samtang, gibasura sa korte sa Muntinlupa ang kaso batok sa tulo ka tsuper nga nagpiket sa Alabang, Muntinlupa City atol sa *transport strike* niadtong Marso 7. Matud sa grupong Piston, gibasura ang kaso human balik-balik nga wala mitunga sa mga pagdungog ang mga nagreklamo.

SA UNANG TUIG SA REHIMENG MARCOS:

97 biktima sa pulitikan-hong pagpamatay gikan Hunyo 30, 2022 hangtud Hunyo 15, 2023.

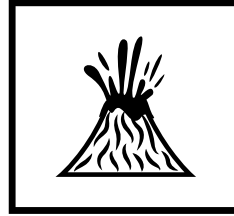
Gikan sa: *Ang Bayan, Special Report*

308

ka indibidwal ang gipatay sa mini nga gyera kontra-droga gikan Hulyo 1, 2022 hangtud Mayo 31, 2023.

Gikan sa: *Dahas PH*

37,682

Gikan sa: *National Disaster Risk Reduction and Management Council*

ka lumulupyo gikan sa 26 ka barangay sa Albay ang apektado sa pagbuto sa Bulkan Mayon gikan Hunyo 8;

17,216

kanila ay gikinahanglang mobakwit.

75 kaso sa paglapas sa kagawasan sa pagpadayag gikan Hunyo 30, 2022 hangtud Abril 30, 2023.

Gikan sa: *National Union of Journalists of the Philippines and the Center for Media Freedom and Responsibility*

25 EKTARYA

ang "gitanyag" sa lokal nga gubyrno sa Calayan Island, Cagayan para tukuran og kampo militar sa US ug Pilipinas sa pinakaamihanang dapit nasud.

99.5%

sa mga Pilipino ang adunay "bias" o diskriminasyon batok sa kabayen-an.

Gikan sa: *Gender Social Norms Index, United Nations Development Programme*

250

EROPLANONG IGGUGUBAT

ang gigamit sa kontra-Russia nga *war game* nga gilunsad sa US ug kakunsabo niining mga nasud sa **NATO** gikan Hunyo 13 hangtud Hunyo 23 sa Germany.

81%

sa mga Pilipino ang "nag-amping" sa pagpahayag og opinyon sa pulitika sa online

tungod kini sa kahadlok nga bunga pulitikanhong kabangis, intimidasyon ug mga hulga sa kagawasan sa pagpadayag.

Gikan sa: *Digital News Report, Reuters Institute for the Study of Journalism*

Usa ka *transwoman* sa hukbong bayan

Kapin usa ka tuig nang pultaym nga Pulang manggugubat si Ka Daisy, usa ka *transwoman*. Panahon sa pandemyang Covid-19 siya misampa sa Bagong Hukbong Bayan (BHB), human ang tulo ka tuig nga paglihok isip myembro sa Kabataang Makabayan. Nahinumduman pa niya nga duha ka adlaw pa lang siyang pultaym, nagkasangka na ang iyang yunit.

Karon, giya na sa pulitika sa iskwad si Ka Daisy, nga ginatawag usab sa pipila ka kauban nga si "Inday." Isip upisyal, ginasiguro niya ang pagpakusog sa organisasyon. Kauban siya sa nagahimo og plano ug programa ug tigsiguro nga gaka-tuman kini. Mipapel usab siya sa inadlaw-adlaw nga teknikal nga gimbuhaton gikan sa pagsag-ob, pagluto, ug paghakot og suplay.

"Daku ang respeto nako kang Ka Daisy," pahayag ni Ka Alas, iskwad-lider. "Gawas sa matinabangon, maayo pang magtudlo. Sukad nga gideploy siya dinhi, siya na ang nagatudlo sa ako og LitNum (*literacy/numeracy*). Tungod edaran na sab, usahay malimtan nako ang iyang tinudlo, apan padayon gihapon si Inday sa pag-awhag kanako nga makahibalo."

Mainiton ang pagdawat sa mga kauban kang Ka Daisy kaniadtong bag-o pa lamang siyang rekrut. Paspas niyang nasagop ang mga regulasyong militar sa BHB.

"Sa wala pa ko misulod sa yunit, aduna nay oryentasyon ang mga kauban kalabot sa akong kasarian. Gihatagan usab sila og pagtuon mahitungod sa mga pakigbisog sa LGBT," saysay ni Ka Daisy. Sa iyang yunit, gidugang sa mga instruktur ang mahitungod sa LGBT sa paghatag og batakang oryentasyong militar. Kini, aron mabatukan ang sayop

nga mga panghunahuna ug pagtratar sa LGBT. Bisan og nagatunhay pa gihapon ang mga sayop nga panglantaw, kolektibo kining ginakontra sa hapsay ug kinauban nga pamaagi.

Sama sa ubang kauban, kaya usab ni Ka Daisy nga mopas-an og mabug-at nga karga. Sulod sa iyang bag ang nakaimprentang mga bala-sahon sama sa *Ang Bayan* (AB) ug uban pang mga dokumento ug libro, gamit kusina, suplay ug gadyet. Anaa usab dinhi ang iyang *make-up kit*.

"Kada maglunsad mi og gimbuhatong masa, ginahatagan namo og mga dokumento sama sa AB ang masa aron ma-update sila sa mahinungdanong isyu sa katilingban," matud niya.

Kung pangutan-on ang mga kauban sa ihap sa babaye sa yunit, lakip sa ihap si Ka Daisy. Layo kini sa kasinatian niya kaniadtong nageskwela pa lang siya sa usa ka Katolikong eskwelahan. Nakasinati siya og restriksyon ug diskriminasyong nakabase sa iyang kasarian. Dili siya pwedeng magsuot sa iyang gusto sanina ug kinahanglan niyang alutan ang iyang taas nga buhok.

Sulod sa BHB, malipayon si Ka Daisy nga mahimong parte sa pagpanday sa usa ka mahigugmaon ug maalimahong katilingban sa sama niyang *transwoman*. Alang kaniya,

dili problema ang kasarian sa pag-rebolusyon. Dili kini babag ug mas labaw nga dili kini ang basihan. Dili kini lumba. Igo nang igahin ang kasingsing ug panahon aron alagaran ang rebolusyon.

"Isip batan-ong LGBT, mahinungdanon ang atong papel sa pagpadayon sa rebolusyon. Aron usbon ang paglantaw sa katilingban kanato, kinahanglang nato kining bagohon," matud niya.

Sa rebolusyon, gawasnong napadayag ni Ka Daisy ang iyang tinuod nga pagbati. Niadtong ika-50 nga anibersaryo sa National Democratic Front of the Philippines, nanguna siya sa pagpahigayon sa selebrasyon sa nataran. Nagsilbi siyang *event organizer* ug tigdekoreyt sa benyu. Lakip usab siya sa nahimong instruktur sa sayaw ug kanta, ug sa uban pang giandam nga mga kulturahong pasundayag. Tungod espesyal ang okasyon, nagpagwapa si Ka Daisy gamit ang *lipstick*, *face powder* ug *eyeliner*.

Gatasan ka mag-uuma sa duul nga mga baryo ang ilang mga bisita.

Sa eryang ginalihukan ni Ka Daisy, adunay pipila ka myembro sa LGBT nga nahisakop sa batakang organo sa Partido sa baryo. Aktibo sila sa kulturahong pasundayag ug abli nga makigsandurot sa mga Pulang manggugubat.

Wala damha ni Ka Daisy nga makalamano siya sa pareho niyang myembro sa LGBT nga usa ka Pulang manggugubat usab.

"Dugay na nakong nasayran nga dawat sa BHB ang sama nakong nalakip sa LGBT. Finally! malipayon ko nga may nakaila nga naggikan usab sa komunidad. Abi nakog ako lang ang nasaag dinhi," pasiaw ni Ka Daisy.

Tinuod gyud nga sa kalihukan, patas ang katungod ug responsibilidad sa tanan. Sa katilingbang madaugdaugon ug mabiaybiayon sa mga LGBT, sa rebolusyon lang sila nakasinati sa tinuod nga kagawasang "morampa".

